

Dagverzorgingscentra (DVC)

1.1 Situering

De dagverzorgingscentra bevinden zich op het snijpunt tussen thuiszorg en residentiële zorg. Ze hebben als opdracht om gebruikers ouder dan 65 jaar in hun lokalen overdag verzorging, activering, animatie en psychosociale ondersteuning te bieden. Deze zorgvorm laat toe om ouderen langer thuis te houden en de mantelzorgers te ontlasten. Dagopvang staat, samen met meer thuiszorg en oppas aan huis, in de top drie van meest aangehaalde noden aan ondersteuning bij mantelzorgers van kwetsbare ouderen¹.

In Brussel is deze zorgvorm hoofdzakelijk uitgebouwd vanuit de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) en richt het zich voornamelijk tot ouderen met dementie. Aan Vlaamse kant ontwikkelden zich in Brussel recent de eerste initiatieven die de achterstand in de Vlaamse programmatie weg kunnen werken. Opvallend is de atypische doelgroep die drie van deze centra bereiken of beogen. Met een werking gericht op respectievelijk personen met een niet-aangeboren hersenletsel, oudere blinden en slechtzienden en ouderen met een fysieke handicap bekleden ze niet enkel in Brussel, maar ook in Vlaanderen, een vrij unieke positie en zijn ze zeer complementair aan de dagverzorgingscentra van de GGC.

1.2 Programmatie en invulling

Tot 2012 werd de Vlaamse programmatie voor de dagverzorgingscentra uitgedrukt in aantal verblijfseenheden. De berekening op basis het bewonersaantal per leeftijdscategorie resulteerde in 114 eenheden voor het Brusselse gewest.

Sinds eind december 2012 worden de dagverzorgingscentra niet langer geprogrammeerd in verblijfseenheden maar in aantal centra, waarbij minstens één dagverzorgingscentrum per gemeente wordt vooropgesteld. In Brussel komt dit neer op 19 centra.

De Vlaamse overheid kondigde aan in de toekomst slechts 5 plaatsen F-forfait toe te kennen aan een dagverzorgingscentrum. De extra RIZIV financiering gekoppeld aan het F-Forfait, zijn onontbeerlijk om de gevraagde personeelsomkadering te kunnen bekostigen. De praktijk leert dat een dagverzorgingscentrum dat niet rechtstreeks verbonden is aan een woonzorgcentrum, minstens 10 plaatsen F-Forfait gefinancierd moet krijgen om kostendekkend te kunnen functioneren.

Om meer initiatiefnemers te stimuleren, werden de mogelijkheden tot het oprichten van dagverzorgingscentra uitgebreid. Deze hoeven niet noodzakelijk verbonden te zijn aan woonzorgcentrum met RIZIV-financiering. Ook diensten voor gezinszorg en aanvullende thuiszorg kunnen, eventueel in samenwerking met andere partners, een dagverzorgingscentra uitbaten onder de noemer 'Collectieve autonome dagopvang' (Cado). Deze Cado's zijn kleinschalig en richten zich tot matig en licht zorgbehoevenden. De omkadering gebeurt door de verzorgenden van de dienst voor gezinszorg.

De nieuwe regelgeving en programmatie laat toe om werk te maken van een territoriaal dekkend en beter bereikbaar aanbod, iets wat met de voorgaande programmatienormen moeilijk haalbaar was.

¹ (Vermeulen & Declercq, 2011-19)

Tabel 1. Dagverzorgingscentra Vlaamse Gemeenschap en GGC per gemeente

Zone	Gemeente	Naam / initiatiefnemer	Doelgroep	Verblijfs-eenheden	Start	GGC
1	Brussel N-O-Heembeek Brussel-centrum	<i>Ado-Icarus</i> Terranova & Vitanova	Ouderen (met handicap) Ouderen & volw. met NAH	20 + 5	2017 2010	1
2	Evere Schaarbeek Sint-Joost-ten-Node					
3	Sint-Pieters-Woluwe St-Lambrechts-Woluwe Oudergem Watermaal-Bosvoorde	<i>Lutgardis</i>	Ouderen		2017	1 1 1
4	Elsene Etterbeek					
5	Sint-Gillis Ukkel Vorst	<i>Brailleliga</i>	Ouderen visuele handicap		2015	
6	Anderlecht	<i>Solidariteit v/h Gezin</i>	Ouderen		2017	1
7	Koekelberg Sint-Jans-Molenbeek	NOAH (Cado)	Ouderen		2016	
8	Ganshoren Jette Sint-Agatha-Berchem	Tram 82	Ouderen (met dementie)	15	2010	1

	Prioritaire WZZ
Vet	Gerealiseerd
<i>Cursief</i>	<i>In ontwikkeling</i>
Kolom GGC	Aantal DVC erkend door GGC in WZZ

Benchmarking Antwerpen

De stad Antwerpen telt acht erkende dagverzorgingscentra, alle gekoppeld aan een woonzorgcentrum. Twee worden uitgebaat door het Zorgbedrijf Antwerpen. De dagprijs schommelt tussen 15 en 21 Euro per dag, exclusief vervoer. Hiervoor worden verschillende prijzen en oplossingen gebruikt, gaande van eigen vervoer tegen vast tarief tot oplossingen op maat met dienstencheques.

1.3 Huidige situatie

De eerste Vlaamse dagverzorgingscentra in Brussel werden pas recent ontwikkeld. Eind 2012 zijn er twee erkende dagverzorgingscentra: Terranova (Brussel-centrum) met 20 verblijfseenheden en Tram 82 (Sint-Agatha-Berchem) met 15 plaatsen. Vier initiatiefnemers hebben een voorafgaande vergunning bekomen en zijn in uiteenlopende fases van voorbereiding: Solidariteit voor het Gezin (Anderlecht), Ado-Icarus (Neder-Over-Heembeek), Brailleliga (Sint Gillis) en Lutgardissite (Oudergem). Familiehulp opende in 2016 de deuren van NOAH, een cado op de woonzorgcampus begijnenstraat in Hoog Molenbeek.

Opmerkelijk is dat vier van de (geplande) dagverzorgingscentra functioneel / fysiek niet gekoppeld zijn aan een woonzorgcentrum. Bovendien is de atypische doelgroep die drie (toekomstige) dagverzorgingscentra beogen opmerkelijk.

- Het dagcentrum Terranova is gelegen in het centrum van Brussel en ging eind 2010 van start. Het richt zich hoofdzakelijk tot volwassenen met een niet-aangeboren hersenletsel (NAH). Dit blijkt een doelgroep te zijn waarvoor er in Vlaanderen een groot tekort aan opvangmogelijkheden is, waardoor er aanvragen van buiten Brussel komen. Vaak gaat het om mensen die geen VAPH-erkenning hebben en niet terecht kunnen in de erkende voorzieningen voor personen met een handicap. DVC Vitanova dat eveneens deel uitmaakt van de zorggroep Ecclips en gelegen is op dezelfde locatie, biedt dagopvang aan 5 jongdementerenden.
- Tram 82 werkt in Sint-Agatha-Berchem samen met het lokaal dienstencentrum Ellips op de site van het woonzorgcentrum Arcus (GGC rusthuis). Er is een functioneel samenwerkingsverband met Arcus en een juridische link met een Vlaams erkend woonzorgcentrum. Het DVC heeft een erkenning voor 15 plaatsen (waarvan 10 plaatsen met een bijzondere erkenning 'F-Forfait') en bereikt een doelgroep van zorgbehoevende, vaak dementerenden ouderen.
- Het toekomstig DVC van Ado-Icarus maakt deel uit van het woonzorgproject Pieter en Pauwel dat in volle ontwikkeling is in Neder-Over-Heembeek. Ado-Icarus wil een gemengde doelgroep bereiken van ouderen en personen met een handicap.
- Met de start van het dagverzorgingscentrum wil de Brailleliga tegemoet komen aan een groeiende nood aan dagopvang van oudere mensen met een visuele beperking. Het zal zich richten tot jongere ouderen en 65-plussers die zelfstandig willen en kunnen leven. Het DVC vormt de ontbrekende schakel in een continuüm aan mogelijkheden die de Brailleliga voorziet om het zelfstandig leven van deze doelgroep te ondersteunen met een sociale dienst, ondersteuning dagelijks leven en ontmoetingsactiviteiten.

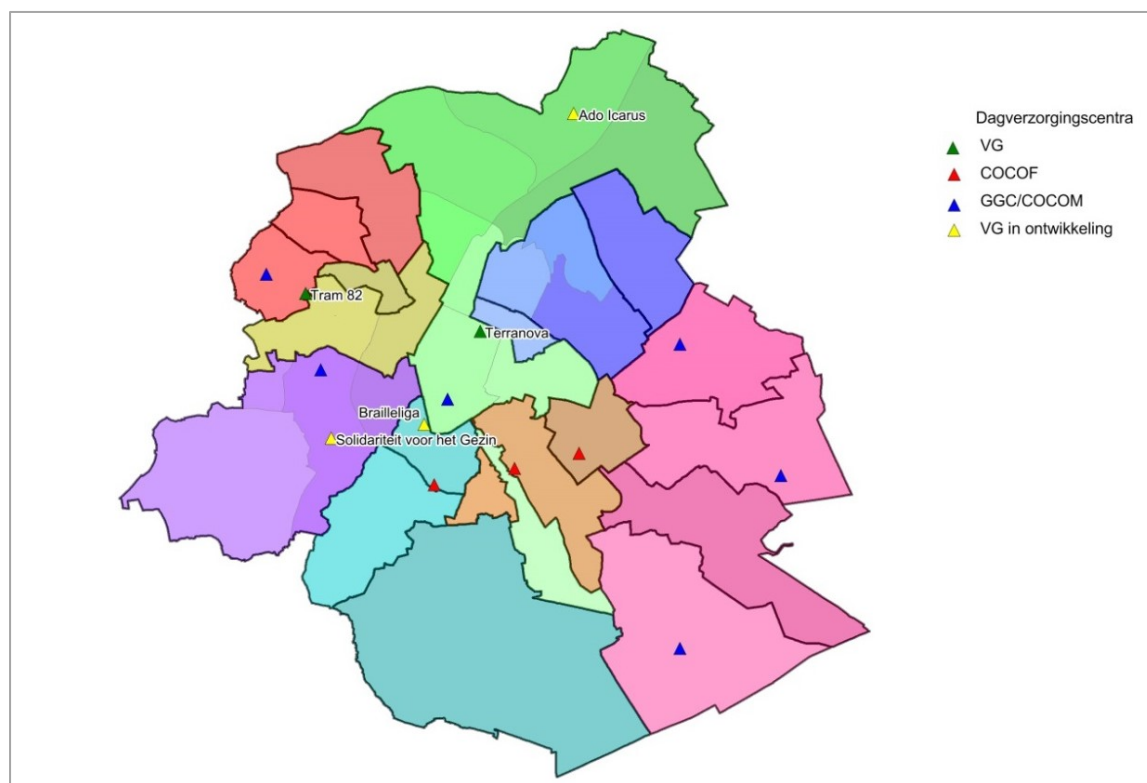
De dagverzorgingscentra spelen een belangrijke rol in de ondersteuning van de zorgbehoevenden en hun mantelzorgers. Niettemin hebben de centra het niet gemakkelijk om Brusselse ouderen of zorgbehoevenden te bereiken en een rendabele werking te verzekeren. Een aantal factoren spelen daarbij een rol:

- De dagverzorgingscentra zijn aangewezen op doorverwijzingen van ziekenhuizen, huisartsen ... maar de notie van wat een dagverzorgingscentrum is en doet, is te weinig bekend.
- De moeilijke verplaatsingen binnen Brussel verhogen de drempel om van een dagverzorgingscentrum gebruik te maken; het kost de mantelzorgers veel tijd en moeite om de persoon die ze verzorgen tot in een DVC te krijgen zodat het nauwelijks als een vorm van ondersteuning wordt ervaren.
- Het groot tekort aan goed omkaderd sociaal vervoer zorgt er voor dat het inschakelen van extern vervoer problematisch verloopt. Het halen en terugbrengen van gebruikers is nochtans een vitale voorwaarde voor een goed functionerend dagverzorgingscentrum.
- In tegenstelling tot de dagverzorgingscentra van de GGC functioneren de Vlaamse DVC niet in een globale OCMW-structuur, wat de doorverwijzing van cliënten bemoeilijkt. Ze kunnen niet rekenen op de gemeentelijke ondersteuning en vervoersdiensten.
- De Vlaamse dagverzorgingscentra rekenen een dagprijs van 20 tot 24 euro en bijkomende vervoerskosten aan, wat hun concurrentiepositie met de door de OCMW's ondersteunde GGC-erkende dagverzorgingscentra verder bemoeilijkt. De federale tegemoetkoming in de reiskosten (0,32 EURO/km) kunnen helpen om een deel van de kosten te dragen maar dit geldt enkel voor rechthebbenden op een F-Forfait.
- De berekening wijst uit dat 10 plaatsen voor F-Forfait onontbeerlijk zijn voor een kostendekkende uitbating, een aantal dat door de nieuwe Vlaamse richtlijn onmogelijk wordt gemaakt.
- De financiering van de infrastructuur voor dagverzorgingscentra die niet door een woonzorgcentrum worden uitgebaat, is problematisch.

1.4 Prioriteiten voor de toekomst

De hernieuwde programmatie van de dagverzorgingscentra voorziet in Brussel 19 centra, uitgaande van één per gemeente. De programmatie van deze 19 centra is toegekend aan het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad, waardoor niet noodzakelijk één dagverzorgingscentrum per gemeente moet worden toegekend. Er wordt geopteerd voor een goede spreiding van de dagverzorgingscentra over het gewest. Bij een strikte toepassing van één centrum per gemeente is er in Brussel-stad, waartoe de deelgemeenten Haren, Laken en Neder-over-Heembeek behoren, slechts plaats voor één dagverzorgingscentrum, terwijl er momenteel al één actief is in het centrum en één in ontwikkeling in Neder-Over-Heembeek.

Het is belangrijk om bij de inplanting van dagverzorgingscentra rekening te houden met de bestaande situatie en het aanbod van de GGC. Tabel 3 en onderstaande kaart maken duidelijk dat er nog veel blinde vlekken zijn, terwijl er in sommige gemeenten meerdere dagverzorgingscentra zijn.

Kaart 2. Spreidingskaart van de dagverzorgingscentra (VG, GGC en Cocof)

Met het oog op minstens een dagverzorgingscentrum per zone (T=8) en uitgaande van bovenstaand overzicht moeten nieuwe initiatieven ontwikkeld worden in zone 2 (Evere, Schaarbeek, Sint-Joost-ten-Node, blauwe gebieden op de kaart) en 4 (Etterbeek en Elsene, beige gebieden op de kaart). Noch de Vlaamse Gemeenschap, noch de GGC hebben er dagverzorgingscentra. Dit geldt ook voor zone 7 (Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, gele gebieden op de kaart), maar voor gebruikers uit deze gemeenten zijn de twee dagverzorgingscentra in Sint-Agatha-Berchem niet veraf.

In een streven naar een complementair en territoriaal gespreid aanbod kan een doelgroepspecifieke invulling gegeven worden aan nieuwe dagverzorgingscentra, bijvoorbeeld voor Korsakov-patiënten of allochtone ouderen, voor wie de stap naar dagopvang makkelijker is dan naar een woonzorgcentrum.

Het volstaat echter niet om een programmatiernorm op te trekken om de realisatie ervan mogelijk te maken. Er zijn immers ernstige problemen met de financiële haalbaarheid en niet-ervulde randvoorwaarden om een DVC te kunnen uitbaten. Hieraan moet prioriteit gegeven worden om de dagverzorgingscentra levensvatbaar en rendabel te maken in een grootstedelijke context.

De soepele regeling en flexibele en instapvoorwaarden voor een Cado maken de uitbating van een dagverzorgingscentrum nog minder aantrekkelijk en kunnen de realisatie van opvangplaatsen voor zwaar zorgbehoevenden in het gedrang brengen. Het hanteren van een verdeelsleutel - 9 dagverzorgingscentra en 10 Cado's, gespreid over alle woonzorgzones - is een mogelijkheid om de diversiteit en complementariteit in de dagopvang voor de toekomst te verzekeren.

1.5 Prioriteiten voor de toekomst

Actiepunt 1		Het vervoer van gebruikers van een dagverzorgingscentrum haalbaar en betaalbaar maken
Wat	Initiatiefnemers ervaren grote problemen voor het vervoer van hun gasten. Een haalbaar en betaalbaar vervoer van gebruikers is nochtans een vitale voorwaarde voor de uitbating van een dagverzorgingscentrum.	
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> - De gebruikers van de Vlaamse dagverzorgingscentra zijn prioritaire doelgroep van sociaal vervoer ondersteund door de Vlaamse overheid. 	
Te betrekken partners	<ul style="list-style-type: none"> - Vlaamse Gemeenschapscommissie - Sociaal vervoer Brussel - Brusselse vervoersmaatschappij - MIVB 	
Actiepunt 2		Inzetten op bredere bekendmaking van dagverzorgingscentra bij potentiële doorverwijzers
Wat	Mantelzorgers maar eveneens huisartsen en sociale diensten van ziekenhuizen zijn nog te weinig vertrouwd met de dagverzorgingscentra zodat potentiële gebruikers niet of te laat worden doorverwezen.	
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> - Aandacht geven aan de plaats van dagverzorgingscentra in bijscholingsaanbod voor de huisartsen. - Publieke bekendheid geven aan de dagverzorgingscentra. - Aandacht geven aan de mogelijkheden van dagverzorgingscentra in de mantelzorgondersteuning. 	
Te betrekken partners	<ul style="list-style-type: none"> - Kenniscentrum Woonzorg Brussel - Initiatiefnemers dagverzorgingscentra - Huis voor Gezondheid - Brussels Overleg Thuiszorg - Home-Info 	
Actiepunt 3		Werken aan onderlinge afstemming en complementariteit tussen de Vlaamse dagverzorgingscentra en de dagcentra van de andere gemeenschappen en aanverwante sectoren (in het bijzonder de sector van personen met een handicap)
Wat	De Vlaams-erkende DVC hebben een specificiteit en doelgroep die complementair is aan de werking van de GGC-erkende DVC. Dit is een verrijking voor het Brussels aanbod en de samenwerking.	
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteunen overleg van de Vlaamse dagverzorgingscentra in Brussel. - Faciliteren van het overleg met DVC van GGC en Cocof. - Faciliteren van het overleg met DC voor personen met een handicap. 	

Te betrekken partners	<ul style="list-style-type: none"> - Kenniscentrum Woonzorg Brussel - Vereniging van GGC-erkende en Cocof-erkende DVC - BWR - Brussels Regionaal Overleg Gehandicapten
-----------------------	---

Actiepunt 4 Wegwerken van blinde vlekken in het aanbod van de dagverzorgingscentra	
Wat	Invulling van de volledige programmatie in 2020 is niet realistisch. Daarom gaat in de eerste plaats alle aandacht naar goede territoriale spreiding en een doelgroep specifieke werking, complementair aan het aanbod van andere gemeenschappen en sectoren. Er wordt gestreefd naar een evenwichtige verdeling en spreiding van dagverzorgingscentra en Cado's.
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> - Initiatiefnemers vinden en ondersteunen voor de ontwikkeling van een Vlaams-erkende DVC in volgende zones: <ul style="list-style-type: none"> o Evere - Schaarbeek - Sint-Joost-Ten-Node (voorkeur Schaarbeek) o Etterbeek - Elsene (Voorkeur Etterbeek) o Koekelberg - Sint-Jans-Molenbeek (voorkeur Sint-Jan-Molenbeek) - Initiatiefnemers vinden en ondersteunen voor de ontwikkeling van een Vlaams DVC voor specifieke doelgroepen (allochtone ouderen en Korsakov-patiënten). - Het vastleggen van een verdeelsleutel en spreidingskader voor de dagverzorgingscentra en cado's.
Te betrekken partners	<ul style="list-style-type: none"> - Vlaamse overheid - Kenniscentrum Woonzorg Brussel - OCMW's